

TASVIRIY SAN'AT ORQALI 5-7 SINIF O'QUVCHILARIDA VIZUAL SAVODXONLIK VA MA'NAVIY ONGNI RIVOJLANTIRISH: INTEGRATSION YONDASHUV

Abjabbarova Dilafro'z Baxtiyor qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Tasviriy san'at mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada tasviriy san'atning Vizual savodxonlik tushunchasi ancha vaqtdan beri mavjud. Masalan, xotira va o'rganishning klassik va O'rta asr nazariyalari so'zlar va yolg'onlarning vizual formati ongdagi ma'lumotlarning tartibiga qanday ta'sir qilganiga katta e'tibor qaratdi. Ma'rifat davrida bosma va qo'lyozma texnologiyalari orqali hissiyotlarni ko'tarilayotgan o'rta sinfga foyda keltiradigan tarzda tarbiyalashga, Vizual materiallarni o'qishni o'rganishdan tashqari, ko'plab maktab o'quvchilari grafik naqshlarda yozish va chizishni o'rgandilar, bu ularning yozuvlarini yanada qulayroq va kirishni osonlashtirdi. Tasviriy san'at orqali 5-7 sinf o'quvchilarida vizual savodxonlik va ma'naviy ongni rivojlantirish: integratsion yondashuvga e'tibor qaratildi.

Kalit so'zlar. Tasviriy san'atning asosiy mazmuni, Tasviriy san'atni tashkil etish, Tasviriy san'at rivojlanishining inson ma'naviyatiga ta'sir etuvchi tarbiyaviy ahamiyati, Tasviriy san'atda xalq ijodiyoti, Vizual materiallarni o'qish, ma'naviy ongni rivojlantirish.

Kirish. Mamlakatimizda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan barcha sohada hayotga tatbiq etilayotgan istiqbolli loyihalar, joylarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli bunyodkorlik ishlari xalqimizning nafaqat turmush tarzini, balki dunyoqarashini ham tubdan o'zgartirmoqda. Bunday ezgu jarayonni madaniyat va san'at rivojiga, ijod ahliga ko'rsatilayotgan yuksak e'tibor misolida ham ko'rish mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoev tomonidan 2019 yil 19 mart kuni o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish bo'yicha 5 ta muhim tashabbus e'lon qilindi. Ushbu tashabbusning birinchi bandi “Yoshlarning musiqa, rassomlik, adabiyot, teatr va san'atning boshqa turlariga qiziqishlarini oshirish, iste'dodini yuzaga chiqarish”ga qaratilgan.

Ushbu tasabbusga labbay deb javob bergan har bir tasviriy san'at o'qituvchisi nafaqat tasviriy san'at darslari samaradorligini oshirish, balki qo'shimcha to'garak mashg'ulotlari tashkil qilib o'quvchi-yoshlarni tasviriy va amaliy san'atga bo'lgan qiziqishlarini yanada oshirishi shart. Tasviriy san'at orqali o'quvchilarni Ona Vatanga, tabiatga, borliqqa bo'lgan muhabbatini

oshirish, kattalar mehnatini qadrlash, bo'sh vaqtlarini unumli tashkil qilish muhim masalalardan hisoblanadi.

Asosiy qism. Jamiyatimizni ma'naviy qiyofasini belgilab beradigan barcha ijodiy mehnat samaradorligi ham qonun himoyasida bo'lishi zarur. Hozirgi dunyoda hamma hamma narsa uyg'unlashtirilgan.

Mazkur maqolada tasviriy san'atning inson ma'naviyatiga ta'siri, uning rivojlanishining turli omillari tahlil qilingan. Tasviriy san'atning estetik, ijtimoiy, madaniy va psixologik jihatlari orqali insonning ruhiy holati, dunyoqarashi va his-tuyg'ulari shakllanadi. Maqolada san'atning jamiyatdagi rolini, ijtimoiy muammolarni yoritishdagi ahamiyatini, shuningdek, tasviriy san'atning psixologik va ruhiy rivojlanishga ta'sirini ko'rib chiqiladi. San'at ta'limining yoshlarni estetik va ijodiy rivojlantirishdagi o'rni ham muhokama qilinadi.

Ushbu Tasviriy san'at orqali 5-7 sinf o'quvchilarida vizual savodxonlik va ma'naviy ongni rivojlantirish: integratsion yondashuv mavzu orqali tasviriy va amaliy san'at sohasi samaradorligini yanada oshirishga doir chora-tadbirlari to'g'risida Tasviriy san'at darslarida bo'lajak zamonaviy tasviriy san'at ta'limi o'qituvchilariga grafik materiallarda, xususan guash bo'yog'i xususiyatlari va undan foydalanish texnikasini o'rgatishdan iborat. Texnologik yutuqlar misli ko'rilmagan darajada rivojlanib borayotganligi sababli, o'qituvchilar vizual savodxonlikni axborot asrida hayot uchun ajralmas sifatida o'rganishni tobora ko'proq targ'ib qilmoqdalar. O'qituvchilar juda murakkab dunyoda omon qolish va muloqot qilish uchun o'quvchilarga vizual savodxonlikni rivojlantirishga yordam berish muhimligini anglaydilar.

Vizual savodxonlik kontseptual vizual tasvirlarni baholash, qo'llash yoki yaratish qobiliyatidir. Ko'nikmalarga vizual tasvirlarning afzalliklari va kamchiliklarini baholash, kamchiliklarni yaxshilash, ulardan bilimlarni yaratish va yetkazish uchun foydalanish yoki tushunchalarni ifodalashning yangi usullarini ishlab chiqish kiradi. Didaktik yondashuv vizualizatsiyani qo'llash sharoitida ildiz otishdan iborat, ya'ni muayyan muammolar (muammoli ta'lim) uchun o'zlarining yuqori sifatli vizualizatsiya formatlarini ishlab chiqish uchun zarur tanqidiy munosabat, tamoyillar, vositalar va fikr-mulohazalarni berish.

Xulosa.

Vizual savodxonlikning turli xil formatlari, shuningdek o'quvchilarga vizual savodxonlikni talqin qilishni o'rgatishning turli xil usullari mavjud. Vizual ko'rinishga qarab beriladigan savollar “bu fotosuratda nima bo'layapti?” va “ushbu fotosuratga birinchi marta qaraganingizda xayolingizga nima keladi?” Bu talabalarga tahlil jarayonini boshlash imkonini beradi. Vizual tasvirlarni ko'rib chiqishda talabalar grafik ko'rish, tushunish, fikrlash, yaratish va muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'lishlari kerak. Barchasini bajarish uchun talaba har doim

diqqat bilan kuzatishi kerak. Hozirda tasviriy san’at o’zining taraqqiyot yo’lidan bormoqda. Mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlar bevosita tasviriy san’atga ham ta’luqli bo’lib, asosiy maqsad tasviriy san’atda yaratilayotgan asarlar darajasini zamonaviy bosqichga ko’tarishdan iborat. Tasviriy san’atning Vizual tasvirlarda yaratilgan asarlarda ona Vatanning go’zal va betakror hamda epik obrazi ifodalanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha “Harakatlar strategiyasi to’g’risida”gi PF-4947-son Farmoni. O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami, 2017 yil 6-son, 70-modda.
2. Sh.Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T.; “O’zbekiston”, 2017. 447-bet.
3. O’zbekiston Respublikasi prezidentining 2022-2026-yillarga mo’ljallangan “Yangi o’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to’g’risida”gi farmoni O’zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son.
4. Ta’lim to’g’risida qonun tahriri Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil 19-mayda qabul qilingan Senat tomonidan, 2020-yil 7-avgustda ma’qullangan
5. O’zbekiston Respublikasi Konstitutsyasining “Ta’lim to’g’risidagi” 41-moddasi
6. Abdullayev N. San’at tarixi. 2t-T; “San’at” 2001.
7. Abdirasilov S.F., Tasviriy san’at o’qitish metodikasi. T.; Fan texnologiya, 2012, 232 bet.
8. Abdirasilov S.F., Tasviriy san’at fanining dolzarb muammolari va zamonaviy yutuqlari bo’yicha (Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi, (Tasviriy san’at) yo’nalishlari uchun o’quv qo’llanma) O’quv-uslubiy majmua T., 138-bet.
9. Yo’ldoshev J.G., Usmonov S.A., Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. T.; “Fan va texnologiyalar” Nashriyot 2008.
10. Pulatov D. Tasviriy san’at tarixi (Qadimgi dunyo san’ati) N., O’quv-uslubiy qo’llanma 2018, 94 bet.
11. Ganiev, A., Ahmedov, D. S. U., Boltaboyev, A. K. U., & Turamov, M. R. U. (2026, February). Cognitive load theory and AI integration: Optimizing educational technology for enhanced learning outcomes. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 3393, No. 1, p. 060053). AIP Publishing LLC.
12. Inamova, Zarnigor Zafar-qizi, and Shirinoy Tursunali-qizi Ismatullayeva. "DEVELOPING ENGINEERING DESIGN SKILLS IN STUDENTS." *Altum International Conference Platform*. No. 1. 2026.
13. Hasanboy o’g’li, B. A. Methods Of Using Modern Technologies Of Teaching In Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 960-963.
14. Boltaboyev, A. X. (2025). Umumta’lim maktablarining boshlang’ich sinf o’quvchilarini tasviriy san’atga o’rgatishning maqsadi va mazmuni. *Namangan Davlat Pedagogika Instituti: Ta’lim va Taraqqiyot ilmiy-uslubiy jurnali*, 6, 50-55.
15. Boltaboyev, A. X., & Xaydarova, M. K. (2026). Kompyuter dizayn orqali maktab o’quvchilarining estetik tafakkurini rivojlantirish. *Zamonaviy san’at va gumanitar fanlar bo’yicha Yevropa sharhi*, 2(1), 42-44.

16. Boltaboyev, A. X. (2026). *Academic Research in Modern Science. International Scientific-Online Conference*, 3 (8), 140–146.
17. Boltaboev, A. K., & Abdirasilov, S. F. (2023). METHODOLOGICAL BASIS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS BY MAKING PENCIL DRAWINGS AND DRAFTS. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 57-60.
18. Boltaboyev, A. (2023, December). BO ‘LAJAK O ‘QITUVCHINING KASBIY-PEDAGOGIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH SHART-SHAROITLARI. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: “Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions”* (Vol. 1, No. 01).
19. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.
20. Бобур, А. Ў. Н. (2022). Тасвирий санъат асарларини яратишда композиция қонунларининг илмий асосларидан фойдаланиш. *Science and Education*, 3(2), 1087-1095.
21. O‘G‘Li, B. A. A. (2024). Talabalarning figurali kompozitsiya ishlashda naturadan qarab ishlashning ahamiyati. *Science and Education*, 5(12), 229-232.
22. O‘G‘Li, B. A. A., Lutfullayeva, S. N. Q., & Olimjonova, O. J. Q. (2024). Rangtasvirda kompozitsiya ishlashning qonun-qoidalari, uslublarini o‘rganishning nazariy va amaliy asoslari. *Science and Education*, 5(12), 214-218.
23. Nabiyeu, B. (2022). Natyurmort kompozitsiyasini tuzish va tasvirlashda bosqichlar asosida ishlashning ahamiyati. *Academic research in educational sciences*, 3(12), 334-338.
24. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug‘Ani-O‘G‘Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida o‘rgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.
25. Ro‘zimamatova, S. I. Q. (2026, March). MODERN COMPOSITIONAL AND COLOR SOLUTIONS IN CREATING STILL LIFE COMPOSITIONS IN WATERCOLOR. In *Altum International Conference Platform* (No. 2, pp. 4-9).
26. Abdug‘Ani-O‘G‘Li, B. (2026). Innovative methods for revealing students’ individual abilities in painting classes. *Science and Education*, 7(3), 349-353.
27. Komoldinov, S., & Sattarov, F. (2024). Ijodiy asar yaratish bo‘yicha metodik tavsiyalar. *Scientific-theoretical journal of International education research*, 2(1), 42-46.
28. Sattarov, F. (2024). SCIENTIFIC-THEORETICAL FOUNDATIONS OF LEARNING THE RULES OF COMPOSITION AND DEPICTION IN PAINTING. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(10), 379-382.
29. Sattarov, F. I. (2024). Techniques and Methods of Creating Fine Art Works. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education*, 2(3), 269-271.
30. Sattarov, F. I., & Rahimjonova, N. B. Q. (2026, February). THE PROCESS OF WORKING ON COMPOSITION IN PAINTING LESSONS. In *Altum International Conference Platform* (No. 1, pp. 17-20).
31. Sattarov, F. I., & Usmanova, X. N. Q. (2026). Teaching the subject of composition in specialized art schools. *Science and Education*, 7(2), 386-389.

32. Sattarov, F. I., & Lutfullayeva, S. N. Q. (2026). The influence of interactive methods on the development of compositional thinking in painting lessons. *Science and Education*, 7(2), 356-360.
33. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG „ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
34. Tadjibayev, A. B., & Abdurashidova, U. D. Q. (2026, January). THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF TEACHING TECHNICAL DRAWING AND GEOGRAPHY ON AN INTEGRATIVE BASIS. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 64-68).
35. Tokhtaeva, Z., Salomov, B., Tadjibaev, A., Urinov, S., Chulieva, G., & Tueva, E. (2025, September). Optical systems in UAVs for sustainable development of precision agriculture. In *Optical and Computational Technologies for Measurements and Industrial Applications (OptiComp 2025)* (Vol. 13803, pp. 82-90). SPIE.
36. Tadjibayev, A. (2025). YAGONA GRAFIKAVIY TEXNOLOGIYANI AMALIYOTGA JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 291-295.
37. Tadjibaev, A. B. (2014). The role of subject teachers in providing a unified graphics mode. *The Advanced Science. Open access journal.–United State*, (9-2014), 43-45.